

morphological degrees of transitions. Specialized and non-specialized analytical means, which predetermine the transition of nouns, adjectives, adverbs and numerals in formal syntactic verb's positions are detected and characterized. Synthetic means – special affixation morphemes are separated and described, their role are elucidated in completing the morphological degree of verb transposition, which eliminates the mismatch of form of the word, occupied by the formal syntactic functions.

Key words: transposition, verbal analytical syntactic transposition, verbal morphological transposition, transpozycje, analytical syntactic linking morpheme, analytical syntactic semi-linking morpheme, suffix.

УДК 811.161.2'282.4

Марек Олейнік

ІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ НАД ХРЕМАТОНІМІЄЮ. ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО НАЗВ ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД

У статті проаналізовано значення деяких польських та українських назв футбольних клубів, які в останні роки виступали в Прем'єр-лізі обох держав. Назви клубів поділені на кілька груп: які походять від назв країн, провінцій, міст, регіонів, річок; від назва військових відділень та політичних формацій; які символізують історичні постаті; які походять від знаків, символів, професійних назв; назви, перший компонент яких є буквеним скороченням (абревіатурою), а другий – назвою міста; назви, пов'язані з машинами, апаратами (покликані показати енергію, силу); які походять від астрономічних явищ; які походять від назв спонсорів. Аналіз продемонстрував, що назви клубів польської та української Прем'єр-ліг, різні щодо їхньої мотивації. Половина назв клубів польської Екстракласи – лексеми, що походять від назв країн, провінцій, міст, регіонів, річок. Майже половина (7 назв) таких команд наявна і в українській лізі. 4 команди в Україні мають професійні назви, а в Польщі це лише «Гурнік» (Забже).

Ключові слова: мовознавство, ономастика, хремадонімія, назви футбольних клубів, футбол.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасному мовознавстві постає проблема з'ясування етимології, аналізу та систематизації назв сучасних спортивних команд. У нашій розвідці ми спробуємо з'ясувати, звідки виникли назви основних футбольних клубів Прем'єр-ліги Польщі та України. «Троянда-Експрес» (Гірка Полонка),

«Леварт» (Любартув), «Динамо» (Київ) чи «Легія» (Варшава) – в усіх великих містах і в багатьох населених пунктах знаходяться офіси футбольних клубів. Як назвати новостворену команду? Звідки походять назви клубів? Таке запитання, можливо, інколи ставлять собі прихильники футболу, стежачи за футбольними матчами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням зазначеного зразка власних назв займається розділ ономастики, що називається хрематонімією (від грец. *Chroma, chromat-os* ‘ім., товар, подія). Під визначенням «хрематонімів» розуміємо власні назви матеріальних витворів людини, найчастіше не пов’язані з постійно окресленим середовищем.

Донині не з’явилося багато праць, які стосуються спортивних клубів, певне поживлення в цій сфері можна спостерігати після 2000 року. З-поміж найвідоміших варто назвати студії К. Jaruszewski «Nazewnictwo polskich klubów i organizacji sportowych» [3], Z. Lica «Nazwy pomorskich klubów piłki nożnej» [4], В. Dunaj «Teoretyczne problemy onomastyki sportowej. Sposoby identyfikacji klubów» [1]. Значно більше популярних публікацій, які часто з’являються в Інтернеті, на сторінках клубів чи розміщені самими вболівальниками на Інтернет-форумах.

Мета і завдання статті. Мета статті – з’ясування основних характерних рис творення назв футбольних клубів Польщі й України. Завдання студії полягає у визначенні особливостей походження назв футбольних клубів, які в останні роки грали в польській та українській Прем’єр-лігах, а також вирізненні їхніх відмінностей.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

І. Польські команди

1. Назви, які походять від назв країн, провінцій, міст, регіонів, річок.

«Краковія» (Краків) – (Cracovia з лат. *Краків*) найстарший із сучасних спортивних клубів Польщі. У Кракові в футбол грали вже з дев’яностих років XIX століття, спочатку на території Парку Йордана, а згодом на газоні Блонь, проте гра мала відпочинковий характер і відбувалася згідно з довільною інтерпретацією правил. Безпосередній стосунок до появи організованих клубів у Кракові мали приїзди команд зі Львова. Перший матч між командами надзвичайно важливих для історії польського футболу міст відбувся 4 червня 1906 року.

«Полонія» (Варшава) – другий футбольний клуб, що з'явився у Варшаві (після варшавської «Корони», створеної в 1909 році) й залишається найстаршим клубом у столиці. Його засновник – капітан Вацлав Денхофф-Чарноцкі, який і вигадав назву команди. У часи російської окупації виникнення такої назви вважали винятковим актом патріотизму та відваги. Спочатку футболісти грали у формі в біло-чорні смуги, а навесні 1912 р. одягнули чорні футболки. У 1915 році «Полонія» (Варшава) переформувалася у спортивний клуб.

«Лехія» (Гданськ). Дехто вважає, що ця назва з'явилася завдяки Вінценту Кадлубку (1150–1223). Єдиний раз лексему «*Lechia*» було використано у широкому значенні, з указівкою на всі князівства Польщі, а зазвичай на окреслення поляків використовували назву «*Lechici*» (у латинізованій формі *Lechitae*). Згідно з цим тлумаченням, В. Кадлубек мав пов'язати слово «*Lechia*» з назвою країну, яку населяли її мешканці, тобто «Лехіти» («*Lechitów*»). Клуб заснований у 1945 році в Гданську як Спортивний клуб бюро відбудови портів «Балтія». У 1946 році назву клубу було змінено на «Лехія» («*Lechia*»).

Безсумнівно, і слово «Лехія» («*Lechia*»), і ім'я «Лех» («*Lech*»), від яких походять назви обох спортивних клубів, мають спільний корінь. Проте існують передумови, які свідчать про суттєві відмінності в походженні обох слів. «*Lechia*», або «*Lechia*», вживалися у хроніках вже з приблизно X століття як назва території, яку населяло слов'янське плем'я Лендзян (околиці сьогоденного Перемишля і Замостя). Починаючи з XII століття, плем'я Лендзян вже окреслювало державу Ляхів (що вийшли від Лендзян), які населяли територію Помор'я, Мазовша, країну племен Полян та інші західнослов'янські землі, а отже, становить етнічну підвалину польської держави. Оскільки назва племені Лендзян не збереглася в друкованих джерелах донині, середньовічні хронікарі розвинули теорію, що джерело походження слів Лях і Лезія варто пов'язувати з міфологічним племенем Лехітів – потомків легендарного Леха, засновника Гнезна.

«Вісла» (Краків). Історія «Вісли» бере початок з осені 1906 року. Саме тоді (найвірогідніше, у жовтні) доктор Тадеуш Кончинський організував у Блонях перший турнір із футболу. Також він подарував 4 командам, серед них також команді II реальної школи, футбольну форму, яку щойно привіз з Англії. Згадувана команда (називалася також командою Школьніковського) отримала блакитні футболки з чорною кулею, перекресленою синьою лінією, – з цим пов'язана й назва

«Сині». Першим її капітаном, а також ініціатором зміни назви на «Вісла» був воротар Юзеф Школьніковський, а ініціатором заснування команди – професор Тадеуш Лопушанський, якого вважають першим президентом клубу.

«Відзев» (Лодзь). Назва походить від однойменного мікрорайону Лодзя. Найменування команди бере початок від 24 січня 1922 року, коли група діячів лодзького «PPS» скликала численне зібрання щодо заснування Робітничого спортивного товариства «Відзев».

«Подбєскідске» (Бельско-Бяла) походить від географічної назви *Подбєскідске*. Історія команди «TS Podbeskidzie» сягає корінням 1907 року, тоді з'явився «Bielitzer Fussball Klub», пізніше перейменованій на «Bielitz-Bialaer Sport Verein (BBSV)». Одним із засновників був доктор Стонавський, який після повернення з Відня вирішив заснувати за зразком «Краковії» та «Вісли» футбольну команду. До 1935 року зберігалася німецька назва клубу, хоч гравцями його були переважно поляки. Зрештою, у клубних виборах перемогли поляки і назву змінили на «Бельсько-Бяльське спортивне товариство».

«Заглембе» (Любін). Люблін знаходиться на кордонах Гірношльонського вугільного *Заглембя*. Від цієї назви походить назва команди. У березні 1946 року у Любліні з'явився спортивний клуб «Завіша, переломним в історії якого став 1966 рік, коли було створено Міжзакладний спортивний клуб «Заглембе» (Любін), який підтримувала мідяна промисловість.

«Шльонськ» (Вроцлав) – лексема, що походить від географічної назви Шльонськ. У 1946 р. до Вроцлава переїхала офіцерська школа саперів, яка виникла у січні 1945 р. в Перемишлі. 18 березня 1946 р. при цій школі з'явився спортивний клуб «Піонер». У 1947 р. до Вроцлава прибув навчальний заклад «Офіцерська школа піхоти № 1», при якому з'являється спортивний клуб «Подхоронжак». У серпні 1957 р. клуб отримує назву «WKS Шльонськ». У цьому році він став чемпіоном Польщі.

2. Назви військових відділень та політичних формацій

«Легія» (Варшава). Історія «Легії» розпочалася в квітні 1916 року, в околицях Маневич на Волині. Зосереджені в навколишніх лісах солдати польських легіонів, отримавши натхнення від Станіслава Мелеха, вирішили створити футбольну команду. Проте клубу як такого не було [2].

«Рух» (Хожув). Генеза назви «Рух» безпосередньо пов'язана з особою Едварда Супернока, а також із традиціями та прагненнями шльонських незалежних рухів. Польський спортивний клуб заснований 20 квітня 1920 року в Бісмархуті (нім. Bismarckhütte, з 1 січня 1923 року Великі Гайдуки; нині Хожув Батори, мікрорайон Хожува) як односекційний спортивний клуб.

3. Назви, які символізують історичні постаті

«Ягеллонія» (Білосток). У травні 1920 р. солдати запасного батальйону 42-го піхотного полку, що перебував у Білостоці, створили спортивне об'єднання – футбольну секцію. 27 січня 1932 р. вперше з'явилася назва «Ягеллонія»: рішенням міської влади створено Білостоцький спортивний клуб «Ягеллонія». Назва пов'язана з історією міста й регіону, долі яких переплетені із діями династії Ягеллонів, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої до поділів.

Клуб «**KS Пяст Глівіце**» з'явився 18 червня 1945 року. Назва пов'язана з королівською династією Пястів.

Найменування «**Лех» (Познань)** утворене від імені *Лех* – легендарного прапредка поляків, одного із трьох братів – засновників слов'янських країн. Засновник держави Полян та їх столиці – Гнезна. АТ «**KKS Лех Познань**» – акціонерне товариство, що керує польським футбольним клубом, заснованим 19 березня 1922 року в місті Дембец (територія сьогоденішнього Познаня) як «Лютня Денбец». 16 січня 1957 року вперше у назві клубу з'явилося слово «Лех» – «Спортивний клуб Лех Познань».

4. Назви, похідні від знаків, символів

«Корона» (Кельце) – поява клубу пов'язана із об'єднанням «Іскри» (Кельце) і «SHL» (Кельце), яке відбулося 10 липня 1973 року. Завдяки об'єднанню було створено команду, що отримала назву «Корона» (Кельце). Символом стала корона, яка знаходилася також на гербі міста.

«Погонь» (Щецин). Восени 1955 року «KS Колеяж» отримав назву «Спортивний клуб Погонь Щецин». Назва, а також герб, на якому були бордово-сині барви, орієнтувалися на передвоєнні традиції **«Погоні» (Львів)**. Уперше *Погонь* як знак Великого князівства Литовського – Ольгерда була представлена (орієнтовно) в 1366 р. У 1384 р. «Погонь» стала гербом Великого князівства Литовського. Назва *Погонь* (від дієслова *гонити*) вперше з'являється в документах у XVI ст.

5. Професійні назви

«Гурнік» (Забже). Назва означає апелятив *górnik* (*шахтар*). Футбольні традиції шахтарського Забже мали своє джерело в заснованій у 1946 році команді «СК З'єдночене». Незабаром сталося об'єднання «СК З'єдночене» та «СК Забже», а в 1948 році в результаті загальнодержавної реорганізації спорту і через прийняття опіки над шахтарським спортом товариства «Гурнік», з'явився один сильний клуб на території «Забже». Він був створений після об'єднання «СК З'єдночене», «СК Конкордія», «СК Погонь» і «СК Іскра» під назвою «СК Гурнік».

6. Назви, перший компонент яких є скороченням літер (абревіатура), а другий – назва міста

«GKS Белхатов». У вересні 1975 року Рада міністрів прийняла рішення про будівництво в районі Белхатову одного з найбільших у країні гірничо-енергетичного комплексу. Незабаром виникла ідея про те, що відповідно до швидкого розвитку міста повинна змінитися команда. З огляду на це потрібно було взяти під опіку футбольну секцію «Скри» та створити другу спортивну команду. Загальне зібрання «RKS Скра» 27 жовтня 1977 р. прийняло рішення про передання футбольної секції на користь новоствореного Гірничого спортивного клубу «Брунатне вугілля».

«ŁKS Лодзь». Історія Лодзького спортивного клубу бере початок у 1908 році, хоч формально товариство було зареєстроване роком пізніше.

II. Українські команди

1. Назви, які походять від назв країн, провінцій, міст, регіонів, річок

«Волинь» (Луцьк). Волинь – історичний регіон у верхньому басейні Буга та приток Дніпра: Прип'яті, Стиру, Горині й Случі, нині частина України. У 1960 р. у зв'язку з розширенням групи «В» Луцькові довірили місце серед команд-чемпіонів. Було прийняте рішення про створення команди на базі клубу «Авангард». Їй дали назву «Волинь».

«Ворскла» (Полтава). Ворскла – *річка, що протікає територією Росії й України, ліва притока Дніпра*. У 1955 році було створено команду «Колгоспник», узимку 1984 року в Полтавській області утворилася команда під назвою «Ворскла».

«Дніпро» (Дніпропетровськ). Найменування клубу походить від назви головної річки в Україні – Дніпра. 1918 р. було засновано

першу футбольну команду на заводі ім. Петровського під назвою «БРІТ» (Брянський робітничий індустріальний технікум). У 1961 році назву було змінено на «Дніпро».

«Карпати» (Львів) засновано у 1963 році. З-поміж пропонованих назв команди були «Спартак» і «Динамо», оскільки такі клуби існували наприкінці 40-х років у Львові. Розглядали також назву «Галичина», проте на той час існувала велика ймовірність, що влада її не затвердила б. Тому, подібно до дніпропетровського «Дніпра», в основу найменування було покладено топонім Карпати.

«Кривбас» (Кривий Ріг). Кривбас – промисловий регіон в околицях Кривого Рогу. Спочатку існувала «Команда з Міста Кривий Ріг», у 1960–1961 роках – «Авангард», 1962–1965 – «Гірник», із 1966 р. функціонує сучасна назва «Кривбас».

Найменування **ФК «Олександрія»** утворене 2003 р. від міста з такою ж назвою. Попередні назви – «Шахтар» (1948–1990), «Поліграфтехніка» (1991–2002).

«Таврія» (Сімферополь). Таврія (Таврида) – перша назва Криму. Стародавні жителі півострова – таврійці. Назва цього населення становила джерело назви, що окреслювала весь Кримський півострів («Таврида») в стародавні часи («Херсонес тварійський», тобто півострів Таврів), середньовічні, а також в період російського правління у 1784–1920 р. Команда заснована в 1958 році на базі команди «Буревісник» (Сімферополь). Під назвою «Таврія» виступає з 1963 року. Грає в українській Прем'єр-лізі з 1992 року.

2. Галузеві назви

«Арсенал» (Київ) – відносно молодий клуб. Після закінчення сезону 2001/02 Київська міська рада підтримала пропозицію О. Омельченка 18 грудня 2001 року про заснування товариства «ФК Арсенал Київ».

3. Назви, пов'язані з машинами, апаратами (щоб показати енергію, силу)

«Динамо» (Київ). «Динамо» – назва популярних спортивних клубів, спортивних товариств, що масово створювали в Радянському Союзі. З часом вони досягали суттєвих успіхів. Український спортивний клуб «Динамо» як найстарший професійний клуб Києва заснований у 1927 році. Єдиний клуб, який грав упродовж усіх сезонів у радянській, а пізніше і в українській Прем'єр-лізі. Це найбільш титулована команда України.

4. Назва, що походить від астрономічних явищ

«Зоря» (Луганськ) – українська футбольна команда з Луганська, заснована у 1923 році. Раніше клуб виступав під назвами «Металіст», «Дзержинець», «Трудові резерви».

5. Інші назви

«Іллічівець» (Маріуполь). Назва взята від імені Ілліч. Спонсором клубу був Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча. Колишня назва «Іллічівця» – «Ленінець».

6. Професійні назви

«Металіст» (Харків). Назва клубу походить від професії металіст – працівник металопромисловості. Один із найстарших українських клубів, заснований у 1925 році.

«Металург» (Донецьк). Назва утворена від лексеми *металург* – працівник металургійної промисловості. «Металург» – один із наймолодших професійних футбольних клубів України. У 1996 році обласна федерація футболу передала Донецькій металургійній фабриці друголігову команду «Шахтар», оскільки керівництво «Шахтаря» не мало засобів на подальше утримання команди.

«Чорноморець» (Одеса). Чорноморець – моряк Чорноморського флоту. Клуб з'явився у 1936 році, із 1958 року носить нинішню назву. На початку ХХ століття в Олександрівському парку (сьогодні – Шевченківський парк) було створено басейн у формі Чорного моря, проте на його завершення забракло грошей і він служив як футбольне поле однієї з аматорських команд. Команда називалася «Чорне море», а її гравці – чорноморці. Ця команда не була безпосередньо пов'язана з нинішнім «Чорноморцем», але була першою з такою назвою.

«Шахтар» (Донецьк). Назва походить від професії гірника, оскільки Донбас є гірничим регіоном (чинна до розвалу СРСР назва «Шахтьор» означає цю ж професію російською мовою). Клуб був заснований як аматорська команда працівників шахти в травні 1936 року під назвою «Стахановець» від прізвища відомого лідера гірничого руху Олексія Стаханова. Однак пізніше, відповідно до радянської традиції, став професійним клубом, який спонсорували професійні профспілки та вуглевидобувна промисловість. Тисячі звичайних громадян СРСР платили символічні внески на «суспільний спорт», зокрема й на футбольну команду. Уже в 1946 році клуб отримав назву «Шахтьор». До 1962 року місто Донецьк називалося Сталіно. Після розпаду СРСР єдиною державною мовою стала українська, у зв'язку з цим російське слово «шахтьор» була замінене українським «шахтар».

7. Назви спонсорів

«Оболонь» (Київ) було створено в 1992 році на базі футбольної школи «Зміна». У 1999 році головним спонсором клубу став концерн «Оболонь» – відомий в Україні виробник пива.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Як демонструє представлений матеріал, назви клубів польської та української Прем'єр-ліг відрізняються насамперед мотивацією. Половина назв польських клубів – лексеми, що походять від назв країн, провінцій, міст, регіонів, річок. Майже половина (7 назв) таких команд наявні і в українській лізі. 4 команди в Україні носять професійні назви, а в Польщі це лише «Гурнік» (Забже).

Відмінність у назвах футбольних команд детермінує історія. Україна, позбавлена державності до 1991 року й обмежена цензурою СРСР, не могла собі дозволити застосовувати номінації так званого патріотичного скерування. Інакше було в Польщі після здобуття незалежності, у міжвоєнне двадцятиліття з'явилося багато клубів, назви яких пов'язані з незалежною традицією. Варто відзначити, що після Другої світової війни з'явилося багато клубів, що в назві мали представників професій – «Хутнік» (Краків), «Гурнік» (Ленчна), «Сточньовець» (Гданськ), а також позначали вид виробництва в певному закладі – «Хіммаш» (Коростень), «Машинобудівник» (Дружківка), «Прох» (Пьонкі), «Гранат» (Скаржиско), «Мотор» (Люблін).

Джерела та література

1. Dunaj B. Teoretyczne problemy onomastyki sportowej. Sposoby identyfikacji klubów /Bogusław Dunaj // Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze. – 2008. – С. 489–494.
2. Dybalski J. «Legia, drużyna najbardziej piłsudska. Ale kiedy powstała?». – 20 maja 2012. Режим доступу: www.sport.pl
3. Jaruszewski K. Nazewnictwo polskich klubów i organizacji sportowych / Krzysztof Jaruszewski // Onomastyka polska a nowe kierunki językoznawcze. – 2000. – С. 223–234.
4. Lica Z. Nazwy pomorskich klubów piłki nożnej / Zenon Lica // Nazewnictwo na pograniczach. – 2005. – С. 379–387.

Олейнік Марек. Из исследований над хрематонимикой. Замечания относительно названий польских и украинских футбольных команд. В статье анализируются значение некоторых польских и украинских названий футбольных клубов, которые в последние годы выступали в Премьер-лиге обоих государств. Названия клубов были разделены на следующие категории: которые происходят от названий стран, провинций, городов, регионов, рек; от названий военных отделений и политических формаций; символизирующие исторические фигуры; происходящие от знаков, символов, профессиональных названий;

названия, первый компонент которых является буквенным сокращением (аббревиатурой), а второй – названием города; названия, связанные с машинами, аппаратами (призваны показать энергию, силу); которые происходят от астрономических явлений; которые происходят от названий спонсоров. Анализ показал, что названия клубов польской и украинской Премьер-лиг отличаются своей мотивацией. Половина названий клубов польского Экстракласса – это лексемы, происходящие от названий стран, провинций, городов, регионов, рек. Почти половина (7 названий) таких команд присутствуют и в украинской лиге. 4 команды в Украине носят профессиональные названия, а в Польше это лишь «Гурник» (Забже).

Ключевые слова: языкознание, ономастика, хремотонимика, названия футбольных клубов, футбол.

Olejnik Marek. From Studies on Chrematonymy. Comments to the Names of Polish and Ukrainian Football Clubs. In the article there was carried out semantic analysis, with presentation of etymology of names of selected Polish and Ukrainian football clubs playing during last few years in the first divisions of both countries. The clubs' names have been grouped into following categories: deriving from the names of countries, provinces, cities, regions, rivers; deriving from the names of military units and political formations; created from the names of historical personage; deriving from signs, symbols; names of professions, names where the first component is acronym and the second one is the name of city; names related to machines, apparatus (showing energy, power); coming from astronomical phenomenon; coming from personal names; deriving from names of sponsors. Analysis proved that the names of Polish and Ukrainian first divisions football clubs are diversified regarding motivation. Half of the names of clubs of Polish first division comes from the names of countries, cities, regions and rivers. Almost half of Ukrainian first division football clubs (7 clubs) has got such names. 4 names in Ukrainian first division comes from the names of professions. In Polish first division there is only one such name: Górnik (Miner) Zabrze.

Key words: linguistics, onomastics, chrematonymy, names football club, football.

УДК 811.161.2'282.2'373.2(477.8)

Руслана Омельковець

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЯК СПОСІБ НОМІНАЦІЇ ФІТООБ'ЄКТІВ У ЗАХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті проаналізовано таку давню і цінну для вивчення історії мови лексико-тематичну групу, як назви рослин, зокрема розглянуто семантичну трансформацію як наслідок метафоричних перенесень на основі ботанічної